

1 આયકર : એક પરિચય

Income Tax : An Introduction

આયકર સે આશય એસે કર સે હૈ, જો કરદાતા કી ગત વર્ષ (વિત્તીય વર્ષ) કે દૌરાન કમાઈ ગઈ કર યોગ્ય આય (Taxable Income) પર, નિર્ધારિત દરોં સે કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા લગાયા જાતા હૈ।

ભારત મેં આયકર સર્વપ્રથમ 1860 મેં, સર જેમ્સ વિલસન દ્વારા, 1857 કે સ્વતંત્રતા સંગ્રહમાં સે ઉત્પન્ન ગંભીર આર્થિક સંકટ કો દૂર કરને કે લિએ લગાયા ગયા થા। તત્પશ્ચાત ઇસમાં સમય-સમય પર સંશોધન કિયે જાતે રહેં હૈન। આયકર અધિનિયમ 1886 મેં, કૃપિ આય કો કરમુકત ઘોષિત કિયા ગયા તથા આયકર અધિનિયમ 1922, મેં ગત વર્ષ (Previous Year) કી આય પર કર કા નિર્ધારણ, અગલે વર્ષ (Assessment Year) મેં કિયે જાને કી પ્રણાલી લાગ્યું હુંબું। વર્તમાન મેં આયકર અધિનિયમ 1961 લાગ્યું હૈ।

મહત્વપૂર્ણ પરિભાષાએ

કરદાતા (Assessee)

ધારા 2(7) કે અનુસાર, કરદાતા સે અભિપ્રાય, ઉસ વ્યક્તિ (Person) સે હૈ, જો આયકર અધિનિયમ કે અંતર્ગત આયકર યા અન્ય કોઈ રાશિ (બ્યાજ પર અર્થદણ્ડ આદિ) દેને કા ઉત્તરદાયી હૈ। અર્થાત્ યહ આવશ્યક નહીં હૈ કે ઉસ વ્યક્તિ કી અપની સ્વયં કી કોઈ આય હો, ઉદાહરણાર્થ – મૃત વ્યક્તિ કે આય કે સંબંધ મેં ઉસકે કાનૂની ઉત્તરાધિકારી કો એવં વિદેશી, પાગલ તથા અવયવ્સ્ક બચ્ચે કી સ્થિતિ મેં, ઉસકે પ્રતિનિધિત્વ કરને વાલે કો, માના હુા કરદાતા (Deemed Assessee) માના જાતા હૈ।

વ્યક્તિ (Person)

ધારા 2(31) મેં વ્યક્તિ (Person) શબ્દ મેં નિર્મલિખિત કો શામિલ કિયા ગયા હૈ – વ્યક્તિ (Individual), ફર્મ (Firm), હિન્દુ અવિભાજિત પરિવાર (HUF), વ્યક્તિયોં કા સંઘ (AOPs), વ્યક્તિયોં કા નિકાય (BOIs), સ્થાનીય સત્તા (નગર-નિગમ, નગર પાલિકા આદિ), કંપની ઔર પ્રત્યેક કૃત્રિમ વૈધાનિક વ્યક્તિ (જૈસે – દેવી-દેવતા, મર્તિ આદિ)।

ગત વર્ષ (Previous Year)

ધારા 3 કે અનુસાર 31 માર્ચ કો સમાપ્ત હોને વાલે વિત્તીય વર્ષ કો ગત વર્ષ કહતે હૈ।

કરનિર્ધારણ વર્ષ (Assessment Year)

ધારા 2 (9) કે અનુસાર કિસી વિત્તીય વર્ષ કી સમાપ્તિ કે તુરંત બાદ કે 12 માહ કી અવધિ, જો 1 અપ્રેલ સે પ્રારમ્ભ હોકર 31 માર્ચ કો સમાપ્ત હોતી હૈ, કો ઉસ વિત્તીય વર્ષ કે સંદર્ભ મેં, કર નિર્ધારણ વર્ષ કહતે હૈ। અર્થાત્ વિત્તીય વર્ષ (2016–17) કે દૌરાન અર્જિત કી ગઈ આય પર, કરદાતા સ્વયં, આયકર કા નિર્ધારણ (Self Assessment) કર, આયકર કા ભુગતાન કરને કે બાદ, કર નિર્ધારણ વર્ષ (2017–18) કે રિટર્ન દાખિલ કરતા હૈ। તત્પશ્ચાત આયકર અધિકારી દ્વારા, પ્રાય: ઇસી રિટર્ન કે આધાર પર, કર નિર્ધારણ વર્ષ (2017–18) કે દૌરાન, કર કા નિર્ધારણ (Assessment of Tax) કિયા જાતા હૈ। ઇસલિએ વર્ષ (2017–18) કો, વિત્તીય વર્ષ (2016–17) કે સંદર્ભ મેં કર નિર્ધારણ વર્ષ કહતે હૈ।

સકલ કુલ આય (Gross Total Income)

કરદાતા કી વિભિન્ન સ્ત્રોતોનો (જૈસે:— વેતન, મકાન સંપત્તિ, વ્યાપાર પેશો સે લાભ, પૂંજી લાભ, તથા અન્ય સાધનોનો) સે હોને વાલી, કર યોગ્ય આય કે યોગફલ કો (હાનિયો કે સમાયોજન એવં અન્ય વ્યક્તિયોનો કી જોડી જાને વાલી આય કો સમ્મિલિત કરને કે બાદ), સકલ કુલ આય કહતે હૈન।

કુલ આય (Total Income)

સકલ કુલ આય મેં સે, ચૈપ્ટર VI A કી 80 A સે ધારા 80U કે તહત લાગ્યું કટૌતિયો ઘટાને કે બાદ, જો શેષ બચતા હૈ, ઉસે કુલ આય કહતે હૈન। ઇસે કર યોગ્ય આય (Taxable Income) ભી કહતે હૈ। ઇસી કરયોગ્ય આય પર, નિર્ધારિત દરોં સે આયકર કી ગણના કી જાતી હૈ।